

Biskop Atle Sommerfeldt:

ÅRGANGSVIN OG FERSKT BRØD

Foredrag prostivise samlinger for presteskapet 2018

Godt nytt år! Dere er sendt av kirken til lokalsamfunn der det er store forandringer og dyptliggende endringer på de fleste plan. Ved inngangen til det nye året vil jeg gi noen refleksjoner om hvordan vi kan tolke prestenes kjernevirksomhet slik jeg leser vår tid. Heldigvis lever vi ikke i en kirke der biskopen er en læreautoritet som en ikke kan motsi. Men jeg håper at disse refleksjonene kan gi dere inspirasjon til å videreutvikle deres egen tolkning i forkynnelse og handling, hver på sitt sted.

Sannhetens øyeblikk

Den bibelske virkelighetsforståelsen inneholder som vi vet tre ulike forståelser av tid. Den ene måten er den astrologisk-spekulative **eon**-tenkingen som deler verdenshistorien inn i tidsalder. I Luthers forståelse bringer Kristus¹ den nye eon som åpner opp mot den himmelske herlighet og er tilstede i denne verdens tidsalder, i skapelsens virkelighet. Andre teologiske tradisjoner tenker eon-tiden i sekvenser, med utstrakt spekulasjon om hva som er tegnet på den siste tidsalder som varsler Jesu gjenkomst.²

Den andre måten er tiden som **kronos** - den tiden som går, brukes, skaper rekkefølge i begivenhetene og beveger seg fremover i kronologisk orden innenfor et instrumentelt årsak-virkning-fornuft-forhold.³

Den tredje tidsforståelsen er **kairos**⁴ - tiden som kommer til menneskene som situasjoner der vi må velge og forme fremtiden. Vekten ligger ikke på å forklare hvorfor situasjonen er som den er, men på hvilke handlingsalternativer vi som Guds forvaltere eller medskapere skal velge i møte med livets mangfoldige utfordringer og valgsituasjoner. Det er dette begrepet Markus brukes når han i 1,15 oppsummerer Jesu forkynnelse:

«Tiden er inne. Guds rike er kommet nær. Vend om og tro på evangeliet».

Kairos gir oss hele tiden det vi kan kalle sannhetens øyeblikk, og bør slett ikke forstås apokalyptisk, men snarere som en eksistensiell utfordring knyttet til menneskets livsvilkår.

Den britiske overrabbineren Jonathan Sacks lar denne tidsforståelsen være nøkkelen i den bibelske forståelsen av profeter og profeti:

«Profeten advarer – han forutsier ikke. Morgendagen formes av de valg vi gjør i dag. For profetene er tiden ikke skjebnens urokkelige fremdrift, men situasjonen der mennesket i frihet svarer på Guds kall og oppdrag»⁵ (min oversettelse fra svensk).

¹ Jfr Gustav Wingren

² Jfr pinsevekkelsen, kristensionister/dispensasjonalismen og Helge Hognestads siste bok

³ Begrepet brukes 54 ganger i NT (flest hos Lukas i hans historiefortelling)

⁴ Begrepet brukes 85 ganger i NT

⁵ Jonathan Sachs: «Inte i Guds namn», svensk utgave 2016, s. 156.

Jayne Svennungsson er nytt medlem av Svenska Akademien og professor i teologi ved Universitetet i Lund. Hun hevder at kirken må være en ubekvem røst som setter ord på alt som ikke er som det skal, og argumenterer for at dette er en viktig side av kirkens profetiske oppdrag.

Hun knytter dette til den franske filosofen Derridas' begrep om en «otidsenlig» - eller umoderne - røst, og sier: «Rättvisan kräver att tiden er ur led – att den innevarande tiden genomskärs av et ansvar för dem som inte längre er med oss och för dem som ännu inte er med oss. Teologien otidsenliga uppdrag handlar om att stå för historien, att tradera och förmedla farliga minnen – minnen om smärtssama episoder som vi gärna förtränger då de risikerar att störa harmonien i vår samtida kultur...och stå för en annan syn på framtiden än den evolutionära syn som har sin berättigade hemvist inom biologiens sfär, men som kommit att spilla över på snart alla livets fält.....

Teologien måste återerövra en genuint teologisk syn på framtiden – en syn som drivs av tron att radikal nyskapelse alltid är möjligt, att Guds löfte alltid overskridar menneskelige hopp, att Guds rättvisa alltid overskridar menneskelige ordninger....det finns en høyere rettvisa i vars navn menneskets frihet kan hevdes gentemot det som søker forminske eller fortinglige henne; att historien i varje øgonblik er redo att ställas till doms inför en instans som inte kan reduceras till historien själv».⁶

Prestens oppdrag som forkynner, underviser og forvalter av sakramentene er å være en slik umoderne røst: En røst som avslører kritiske og ubehagelige sannheter om samtiden, gir retning for handlinger som gjenspeiler Guds fremtid og oppdrag, og gir håp for å håndtere fremtiden som kommer til oss.

Den teologiske tradisjonen som anvender kairosbegrepet systematisk har fått betegnelsen kairos-teologi⁷, og gir oss gode redskap til å håndtere sannhetens øyeblikk i praksis. Den består i å identifisere tegn på ødeleggelse og destruksjon, samtidig som den leter etter tegn som forsterker Guds visjon og fortsatte skapelse i verden (jfr. Luk. 12,54-56).

Tegn på ødeleggelse

Det er alltid en risiko å foreta analyser av samtiden og forsøke å «tyde denne tiden», slik Jesus ba oss om (Luk 12,56). Historien er full av eksempler på at dette fører galt av sted. Dette kan imidlertid ikke holde oss fra å tolke tidens tegn. Vi sikrer vår tolkning ved å forankre den i bekjennelsens tolkningsnøkkel av Skriften – det «umoderne» i Svennungssons terminologi - samtidig som vi kobler tolkningen til en dyp samfølelse med tiden vi lever i, og vi må alltid være åpne for korreksjon og diskurs.

Ylva Eggehorns salme gir oss i tråd med Matteus 11,1-6 og Matt 25,31ff en veiviser for hvilket perspektiv vi skal legge på samtiden når vi skal finne både krisene og håpstegetene:

«Så kom du da til sist» NoS 364

⁶ Jayne Svennungsson: Den profetiska rösten, 2015 s 23f.

⁷ Jfr Kjetil Fretheim: Interruptimagination, 2016, s.59ff

Kulturelt hovmod

Det første tegnet er samtidens utrolige kulturelle hovmod. Dag Solstad skriver i romanen *Armand V* fra 2006 om den historieutdannede hovedpersonen Armand som betrakter sin nyervervede verdenshistorie i 16 bind. Armand sier:

«Det var som bare f(aen). Her har vi fått en verdenshistorie hvor mitt eget liv inngår i intet mer enn fire bind. Og ennå er jeg ikke fylt 50 år. Hvor skal dette ende?»

Dag Solstad kommenterer scenen slik i Alf van der Hagens bok «*Dag Solstad -uskrevne memoarer*» fra 2013:

«Det Armand reagerer på, er selvfølgelig det utrolige historiske hovmodet i vår tid. ... Hvis Norge skal fortsette som en nasjon, er vi avhengig av historien vår også fra før 1945... Den hybris vi opplever nå på vegne av vår egen tid opprører meg stadig mer... (..) Det blir veldig smått å leve som enkeltperson, leve uten å ha historiske linjer som holder. Det blir nedverdiggende, rett og slett. Man nedverdiger seg selv. Og det fører til at man fort kan oppnå en stor grad av hovmodighet.»

Dette hovmodet gir seg utslag i en nedvurdering av andre kulturer og sivilisasjoner, men i enda større grad i en forestilling om at ethvert problem kan løses gjennom teknologisk nyvinning og innovasjon. Det siste eksempelet var da en representant for et av de store, multinasjonale revisorselskapene på nyåret spådde at fastlegen i fremtiden kan erstattes av roboter for kostnadseffektivt å løse den varslede krisen i helsevesenet.

En annen variant er forestillingen om at genetisk manipulasjon vil skape det lykkelige og lengelevende mennesket. Det forutsetter riktignok at de som ikke kan forventes å oppnå lykke, bør fjernes enten som foster eller som tidlig fødte, slik filosofen Singer og hans elev Aksel Braanen Sterri synes å hevde. Hva det faktisk gjør med mennesker som lever med annerledes funksjonsevne, er det visst få i denne tradisjonen som innser.

Et tredje uttrykk for vårt kulturelle hovmod er når vesten tror at sikkerhet i møte med den tross alt marginale terrortrusselen kan løses ved uhemmet ressursbruk på militær opprustning, og et knallhardt teknologisk overvåkningsregime knyttet til overvåkningskameraer, kommunikasjonsmidlene våre og pengebruken vår. Verdenen som de klassiske fremtidsromanene jeg vokste opp med - Huxleys «*Vidunderlige nye verden*» og Orwells «*1984*» - er svært nær.

Dette er ulike sider ved den grunnleggende hybris som innbiller seg at hvis bare menneskets livskår kan kontrolleres og designes slik samfunnets makthavere til enhver tid definerer som det beste, så vil mennesket bli lykkelig.

Innflytterplagen

Sosiologen og skribenten Andreas Hompland beskrev i 1982 sitt forskningsprosjekt om befolkningsutviklingen i Sogn og Fjordane under overskriften «*Innflytterplaga – kva skjer når bygd blir by?*»⁸ Prosjektet undersøkte hva som skjer når vekstkommunene får mange innflyttere

⁸ Søkelys nr 2. 1982

utenfra, og når byboere og ofte akademisk utdannede innflyttere møter det etablerte bygdemiljøet:

«Innflyttarane tar ikkje lenger skikken der dei kjem. Dei vil vera med og bestemma skikken sjøl... Dei begynner å bry seg og leggja seg opp i det dei gamle og kloke alltid har visst var best. Dei krev stadig meir: Nytt vannverk for å få trykk på hageslangen, skikkeleg søppeltømming ettersom dei ikkje har gris og ikkje vil grava bosset ned i plenen... Men det er ikkje det verste. Dei isolerar seg også, dei finn på ting på eiga hand, samtidig som dei prøver å overta det bygda har frå før... Det aller verste med innflyttarane ser ut til å vera alle barnehagane ... nå kjem det sjelden ein lærar til bygda utan att kona er lærar også. Og ho ser det ikkje som sjølsagt at ho skal vera heime og passe ungar. Det finnast prestefruer som har det på same måten». En avisoverskrift lød, ifølge Hompland: «Innflyttarjente på åtte år mobba for dialekten, brutalt overfallen av to eldre jenter».

Stort bedre var det ikke i urbane strøk der Agnar Mykles berømte beskrivelse i romanen Rubicon av sunnmøringenes osmotiske kupp og dominans i NRK, uttrykte den samme holdningene til dem som var annerledes.

Jim Wallis, grunnlegger og leder av Sojourners-bevegelsen i USA, hevder at rasisme er det amerikanske samfunnets grunnsyn – eller arvesynd.⁹ Det kan tenkes at det norske samfunnets «original sin» er fremmedfrykten og holdningen til at mennesker som kommer flyttende til lokalsamfunnet og ser eller er annerledes enn majoriteten, stort sett er en plage og må behandles deretter.

Forskning har vist at det er en ganske så kort vei fra fremmedfrykt til rasisme. Holocaustsenteret utga i desember i fjor en undersøkelse av nordmenns holdning til jøder og muslimer. Rapporten påviste at en fjerdedel av befolkningen har muslimfiendtlige holdninger, nesten en tredjedel mener at muslimer ønsker å ta over Europa og fire av ti mener at muslimer utgjør en trussel mot norsk kultur. I underkant av 10 % har negative holdninger til jøder, mens 12 % forsvarer vold mot jøder. Her oser det av innflytterplage, men Ervin Kohn, leder i Det mosaiske trossamfund og nestleder i Antirasistisk senter¹⁰, luktet en sterkere duft. Han slo alarm om økt rasisme i Norge. Kohn fortsatte:

«Samfunnet er i en brytningstid. Mange vet ikke hva slags verdisystem vi tilhører. Vi blir lettere forført av populistere og populistiske agitatorer, og det forstyrrer vårt moralske kompass. Fryktretorikken fra de siste valgkampene fører fordommer (...). Noen av fordommene (mot muslimer) likner konspirasjonsteorier mot jøder».

Historieprofessor Frode Ulvund fremhevet det samme poenget¹¹, og sier at «anklagene om at muslimer lever i parallellsamfunn og er illojale mot staten ligner på fordommer mot jøder tidligere. Listen over anklager er nærmest identisk». Og på samme måte som med antisemittismen, er det ikke slik at fakta i nevneverdig grad påvirker disse fordommene. Både HL-senteret og Antirasistisk Senter går derfor inn for at myndighetene nå utarbeider en

⁹ America`s original sin, Michigan 2016

¹⁰ Klassekampen 16.desember 2017

¹¹ Vårt Land 2.desember 2017

handlingsplan mot muslimhets, slik en tidligere har gjort mot antisemittisme og ekstremisme. Det er et klokt forslag.

Men denne frykten for muslimer og jøder inkluderer også i økende grad mennesker av annen hudfarge, slik Una Bratberg påviser (Vårt Land 8.1) i en analyse av document.no`s omtale og kommentarfelt om en Lindex-reklame som inkluderte mennesker med mørk hud. At rasebiologiske synspunkter til og med ble gjort stuerent i NRK av Harald Eia Hjernevaskprogram i 2010, er i dette perspektivet ganske forskrekkelig¹².

Det er særlig alvorlig at våre politiske ledere underbygger fremmedfrykten ved ren fryktretorikk når det gjelder beskyttelse av mennesker på flukt. Man viser autoritære trekk både ved å åpne diskusjonen om menneskerettighetenes og asylinstituttets gyldighet, fangeleiren på Trandum, henting av barn om natten for deportasjon og sømløse forhandlinger med noen av vår tids mest brutale diktatorer i Eritrea og Sudan.

Lars Petter Sveen, en av de nye forfatterne i Norge, gir et medrivende bilde av den andre siden av denne virkeligheten når han forteller historien til ungdommer fra Somalias og deres vei til Europa: «Det handler om dei som mistar alt og flyktar til ingenting, men òg om håp, samhald og vennskap. Kven er du når ingen veit kven du er?», som det heter på romanens vaskeseddel.

Skaperverket trues og planeten er på bristepunktet

I denne uken ble det kjent at Verdens Økonomiske Forums årlige tilstandsrapport hevder at truslene mot miljøet er den største av 30 risiki, både når det gjelder sannsynlighet og mulig innvirkning. Ekstremvær, dyreliv, økosystemkollaps, store naturkatastrofer og menneskeskapte klimaendringer scorer alle høyt.

«Planeten er på bristepunktet», heter det i rapporten. Grunnen er at miljørisikoen har økt år for år siden rapporten ble utgitt for første gang for 13 år siden¹³.

Den unge norske forfatteren Maja Lunde fikk sitt internasjonale gjennombrudd med Bienes historie – oversatt til 30 språk – som forteller om det økologiske sammenbruddet da biene ble borte. I fjorårets oppfølger forteller hun om et fremtidig Europa der mennesker på flukt fra tørke beveger seg nordover der det er vann nok. Selv har jeg sett hvordan klimaendringene fører til at menneskers levebrød og habitat blir fratatt dem, og driver dem på flukt - foreløpig primært i egne land.

I september 2016 gjorde daværende utenriksminister Børge Brende plast i havet til en av hovedsakene i sitt innlegg på Havkonferansen i Washington: «Hele 12 million tonn med plast slippes ut i havet hvert år. Det dreper havdyr og påvirker fiskeriene, skipstransport og turisme. Mikroplast tas opp i marine organismers blod og blir en del av næringskjeden».

I februar i fjor ble en åpenbart syk hval avlivet på Sotra. Da den ble åpnet, hadde den magen full av plastposer – 30 i tallet. Daglig leder i Hold Norge Rent, Lise Gulbransen, fastslo:

¹² Jfr Professor Frode Helland: «Rasisme uten rasister i Norge», Agora nr 3-4 2014 s 130ff

¹³ Dagbladet 17.1.2018,

«Hvalen har virkelig åpnet øynene til folk. Det finnes masse tall og fakta om plast og søppel i havet. Hvalen gjorde at folk klarte å se for seg problemet».

Forskere finner mikroplast i 4 av 5 blåskjell langs norskekysten, og VG siterer en internasjonal undersøkelse som viser at det er mikroplast i det meste av vannet i Europa. Selv om vannet i Norge er renere enn snittet i Europa og langt bedre enn i USA, fant man mikroplast også i vårt drikkevann. Forskning tyder også på økende demens blant fisk grunnet inntak av nanoplast.

Et farlig minne fra en røst som ikke er her lenger

I tiden før første verdenskrig i Europa var livsfølelsen hos de dominerende elitene preget av en uhemmet tro på fremskrittet, vitenskapen og den egne generasjonens overlegenhet. Biologiens utviklingslære var i ferd med å få bred oppslutning, og ble også brukt til å forstå mennesker og samfunn. Det var en motsetningsfylt tid, der en både understreket den europeiske sivilisasjonens overlegenhet som toppen av sivilisasjonenes utvikling, og samtidig betraktet mennesket som et instinktdrevet vesen i forlengelsen av dyrene naturlige levemåte. Det var denne selvforståelsen av sivilisasjonsoverlegenhet som muliggjorde folkemordet på Amerikas urfolk, Namibias hereroer, og befolkningen i Belgisk Kongo, undertrykkelsen av befolkningen i koloniene og arbeiderklassen, jordløse bønder og omstreifere i eget land. De andres primitive voldsbruk ble utbrodert med den største selvfølge, mens man like tydelig understreket at ens egen sivilisasjon hadde overvunnet de primitive instinktene som førte til vold og krig. En ordnet nasjonalstat i den romantiske tradisjonen der likhet i kultur, språk og historie var nasjonens grunnlag, sørget for fremskrittets ubrutte ferd mot perfektjon. Det var en kultur preget av hovmod og selvopptatthet.

To av dem som befant seg midt i dette kulturklima var Sigrid Undset og Nini Roll Anker. Sigrid Undset er velkjent og begynte i etterkant av verdenskrigen å skrive på de store middelalderromanene som ga henne Nobels Litteraturpris, og samtidig førte henne inn i Den romersk-katolske kirke. Nini Roll Anker var også av borgerlig slekt med sterk sosial samvittighet, og var i en periode gift til Rød herregård i Halden. Her ble hennes sosial bevissthet radikalisert i møte med industriarbeidere, og særlig de kvinnelige arbeidernes, levekår. Hun beholdt livet ut en kristen fromhet innenfor et sterkt kirke-kritisk og anti-pietistisk ståsted. Så ulik hun var Undset i kristendomsforståelse, beholdt de sitt meget fortrolig vennskap helt til døden skilte dem. Mens Sigrid Undset skrev om Kristin Lavransdatter, skrev Nini Roll Anker skuespillet «Kirken» i 1921, der hun fra et pasifistisk synspunkt var sterkt kritisk til kirkens manglende motstand mot første verdenskrig.

Per Amdam skriver i Norges Litteraturhistorie: «Tidens vulgær-positivistiske motestrømninger og den naive, «vitenskaplige» utviklingsoptimismen, den kulturelle selvgodhet og «gammel-liberal» teologi, virket frastøtende på Sigrid Undset. Så kom første verdenskrig som raserte fremskrittstro og moralske verdier og gjorde det tvingende nødvendig for Sigrid Undset – som for så mange andre – å søke feste i et holdbart livssyn....Med vedholdene erkjennelsestrang oppdaget hun etter hvert kristendommen som en bekreftelse på hva tanke og erfaring hadde lært....I senere beretninger om sin omvendelse presiserer hun at hun i Kristus på korset så den

høyeste, konsekvente medmenneskelige solidaritet, som leder bort fra selvopptatthet og hovmod». ¹⁴

I 1920 skriver hun til Nini Roll Anker: «Jeg lengter etter den gamle kirken på klippen som aldri har sagt at en ting er god fordi den er ny, eller at den er god fordi den er gammel, men tvert imot har vinen som sakrament, som er best når den er gammel, og brødet som er best når det er nytt». ¹⁵

Kirken som tegn til håp

I liturgien etter liturgien

Gustav Wingrens teologi knytter i realiteten til denne metaforen hos Sigrid Undset når han utvikler teologiske kriterier for kirkens tilstedeværelse i vesten når statskirken oppløses, samfunnsmotsetninger øker og kristendomsundervisningen svekkes i folket. Hans tilnærming må kalles en profetisk teologi. Hans begrepspar var i 1972 «växling och kontinuitet» ¹⁶, i 1979 oppsummerer han sin teologi med begrepsparet «öppenhet och egenart» ¹⁷.

Da fariseerne ba Jesus om å gjøre et tegn for å vise hvem han var, henviste Jesus dem ganske skarpt til Jona-tegnet ¹⁸. Det ble kirkens oppdrag å være og vise dette tegnet i en kjempende verden. Kirken ble den korsfestede og oppstandnes legeme i verden og vintre verden. Hun skal innby mennesker til å bli med ham i reisen fra død til liv i dåpens vann. Jesus betrodde kirken oppdraget å i ord og handling forkynne at Guds rike er nær i den korsfestede og oppstandnes tilstedeværelse i lokalsamfunn og blant mennesker, til frigjøring og helbredelse for fattige og undertrykte.

I dette ligger kirkens gamle og foredlede vin, hennes kontinuitet og egenart. I det handlingsfellesskapet som oppstår av møtet med Gud i den korsfestede og oppstandnes legeme og blod, utvikles et stort mangfold som søker å leve den døptes liv som salt og lys i en verden der kampen mellom ødeleggelse og skapelse hele tiden foregår.

Når vi skal se etter tegn til håp må vi derfor identifisere både handlinger kirken som fellesskap utøver, og handlinger utøvd av alle mennesker og samfunnsaktører. Slike handlinger er kontekstuelle i tid og sted og derfor mangfoldige og alltid nye – de er kirkens ferske brød til verden. La meg gi noen eksempler på dette:

- I møte med kulturelt hovmod fremstår flere og flere lokalkirker som inkluderende steder for mennesker storsamfunnet vil usynliggjøre og helst fjerne eller deportere. I 2013 vedtok FN konvensjonen for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, og norske helsemyndigheter forventer at alle mennesker i kommunens omsorg gis mulighet for religionsutøvelse.
- I møte med fremmedfrykt og rasisme har lokalkirken i de fleste kommuner åpnet seg for de som kommer hit fra andre land. Kirkene er institusjoner der mennesker gjenfinner

¹⁴ Per Amdan: Norsk Litteraturhistorie bind 4, s 426

¹⁵ SIGRID Undset til Nini Roll Anker 3.9.1920, sitert etter Tordis Ørjasæter: Menneskenes hjerter, Aschehoug 1993 s. 166

¹⁶ Gustaf Wingren: Växling och kontinuitet, Lund 1972

¹⁷ Gustaf Wingren: Öppenhet och egenart, Lund 1979

¹⁸ Matt 12,38-43 m parr

sin identitet og håp, samtidig som kritikken mot politiske ledes fryktretorikk og ekskluderende politikk er så å si enstemmig blant seriøse kirkelige aktører både i Norge, Europa og USA. Mange aktører utfordrer og støtter mennesker som søker beskyttelse, og viljen til ulydighet mot statens politikk øker.

- I møte med miljøkrisen er det store antallet grønne menigheter i Borg oppløftende. Kirkenes globale samarbeid for å støtte mennesker som lider av klima- og miljøendringene, i stadig større grad sammen med andre religioner, påvirker global politikk. Parisavtalen, og den så å si enstemmige avvisning av sannhetsfornekteren i Det hvite hus, er også oppløftende.

I liturgien og kirkerommet

Liturgien og kirkens gudstjenestefeiring er sentrum i kirkens tilstedeværelse i verden. Det er der det sentrale og entydige møtet mellom Gud og mennesker finner sted, i sakramentenes mysterium. Vi feirer ikke gudstjeneste for å treffe mennesker og få nye gode ting å gjøre, vi feirer gudstjenester for å møte den og det hellige. Slik Gud er på ferde overalt, er kirken tilstede, synlig og tilgjengelig for alle mennesker. Husfelleskapene, som visstnok av enkelte betraktes som et alternativ til den felles gudstjenestefeiringen, kan aldri være stedet for kirkens tilstedeværelse i lokalsamfunnene. Jesus grunnla ikke en lukket sosial klubb, som var et velkjent fenomen i hans samtid. Jesus virket ikke i ørkenen og ropte «kom til meg». Han besøkte landsbyene og byene og inviterte alle som strever og har tungt å bære til å finne hvile i møte med Guds gaver, og mennesker som bærer hverandres byrder og deler hverandres gleder.

Men gudstjenesten er ikke frakoblet menneskets erfaring og livsfølelse. Tvert imot er gudstjenesten det sted som mennesker skal få kommunisert håp og livskraft ved å møte Gud i den korsfestede og oppstandne i Ord og sakrament. La meg gi noen tegn til et slikt håp i våre gudstjenester:

- Syndsbekjennelsen og Kyrie-ropet er en protest, stille eller høylytt, mot hovmodets kultur. Gudstjenesten er rommet der de ubehagelige sannheter om oss og det vi holder på med som enkeltpersoner og fellesskap, kan uttrykkes uten frykt. Hovmodet har jo nettopp sin forankring i fortregningen av «farlige minnen», alt det vi mislykkes med og alt det forferdelige vi bærer med oss av arv og virkelighet. Nattverdens brød og vin påminner oss om at Gudsriket er hos oss i vår sårbarhet og lidelse, som grunnlag for livskraft. Gjemt i sakramentenes tegn og uttrykt i forkynnelsen finnes nådens skatt der vi igjen og igjen kan hvile i tillitt til at vi er velkommen som Guds medarbeider i verden, selv om svikene er mange og kreftene få.
- Dåpens vann binder oss sammen til ett folk der det ikke er jøde eller greker, kvinne eller mann, slave eller fri. Vi er alle ett i Kristus og slik utgjør vi en stille og synlig protest mot alle forsøk på å gjøre monokulturelle fellesskap til noe attråverdige. Dåpens vann forbinder oss også med alle tidligere og fremtidige generasjoner og med alt levende. Det mangfold av fellesskap som oppstår blant dåpens mennesker, gir frihet til inkludering.
- Nettopp dåpens vann, men også vinen og brødet som frukt av jorden og mennesker arbeid, knytter oss til hele skaperverket og gjør naturens lidelse til vår lidelse, samtidig som det gir løfter om overlevelse nå og i all evighet.

- Når den nye regjeringen hevder i regjeringsplattformen at «den enkeltes livssyn er et personlig anliggende og at staten verken skal diskriminere eller favorisere livssyn» er vårt «umoderne» svar at religion skjer i fellesskap og er en del av det av et folkefellesskap og en gruppes identitet og tilhørighet. Kirken er Guds folk og mer enn en samling av enkeltindivider i et privat rom.

Kirkens tre store høytider, jul, påske og pinse er tegn der Gudsriket synliggjøres i folket og i våre gudstjenester på en særlig sterk måte.

I julen feirer vi at Gud forsoner himmel og jord i Kristi fødsel, i pinsen feirer vi at Guds mangfoldige regnbuefolk finnes på steder og i rom i verden, og i påsken feirer vi den enestående begivenheten; Gud selv overvant død, djevel og synd og åpnet himmelen for oss alle i den tomme graven.

Av alt dette smaker det god årgangsvin.